

Česká republika a Německo v zrcadle veřejného mínění

Tato stručná zpráva shrnuje poznatky výzkumů provedených v České republice a v Německu pro Česko-německý fond budoucnosti.

■ STEM

- Reprezentativní výzkum mezi obyvateli ČR staršími 16 let
- Kvótní výběr podle kritérií: pohlaví, věk, vzdělání, místo bydliště
- PAPI + CAPI
- Termín: 30.11. - 12.12. 2016
- 1039 respondentů (pohraničí ČR 134 respondentů)

■ IfD Allensbach

- Reprezentativní výzkum mezi obyvateli Německa staršími 16 let
- Termín: 1.12. - 15.12. 2016
- 1459 respondentů (West: 1104, Bayern: 192, OST: 355, Sachsen: 105 respondentů)

1. Hodnocení česko-německých vztahů

- V hodnocení vztahů mezi Českou republikou a Německem jsou Němci výrazně zdrženlivější, problematice vzájemných vztahů nevěnují takovou pozornost jako Češi. Vztahy mezi oběma zeměmi považují za dobré dvě pětiny Němců. OST a Němci ze sousedních spolkových zemí hodnotí vzájemné vztahy pozitivněji. Vzájemné vztahy za dobré považují čtyři pětiny Čechů.

- Pozornost česko-německým vztahům věnují v Německu spíše starší občané. Přitom častěji označují vztahy za dobré, ale i za špatné. V případě Čechů nemá věk na pozornost ani na hodnocení vzájemných vztahů vliv.
- Pozitivní zjištění je, že lidé se zájmem o politiku v obou zemích a především v Německu hodnotí vzájemné vztahy příznivěji než veřejnost, která se o politiku nezajímá.
- Při hodnocení vzájemných vztahů hraje především v Německu klíčovou roli samotný zájem o dění a vývoj v sousední zemi. Za dobré označují vztahy mezi oběma zeměmi tři pětiny Němců se zájmem o dění v českých zemích a takřka 90 % Čechů, kteří se zajímají o Německo.
- Obdobně jako zájem o sousední zemi hraje v hodnocení vzájemných vztahů podstatnou roli vzájemný cestovní ruch a osobní znalost obyvatel sousední země. Němci, kteří několikrát navštívili Českou republiku, hodnotí vztahy jako dobré většinou. Ti, kteří mají mezi Čechy několik známých, je hodnotí jako dobré takřka ze 70 %. Cestování do Německa a osobní vztahy s Němci se pozitivně projevují v hodnocení vzájemných vztahů obou zemí i v případě Čechů.
- K hodnocení zatíženosti vzájemných vztahů minulostí II. světové války jsou Němci ochotni vyjadřovat se častěji, než tomu bylo v případě celkových vztahů mezi zeměmi. V hodnocení jsou mezi jednotlivými spolkovými zeměmi výrazně menší rozdíly, než tomu bylo v případě celkového hodnocení vztahů. Názor, že vzájemné vztahy válkou zatíženy už nejsou, zastávají dvě pětiny Němců a polovina Čechů.
- Ochota vyjádřit se k zatíženosti vztahů II. světovou válkou opět stoupá s věkem (především v Německu). Jestliže podíl zastoupení názoru, že vztahy již zatíženy nejsou, je na úrovni dvou pětín ve všech věkových skupinách německé populace, pak názor, že zatíženy dosud jsou, stoupá s věkem. V případě české populace zastává názor, že zatíženy nejsou, nadpoloviční většina obyvatel do 60ti let. Češi starší 60ti let naopak zastávají nejčastěji názor, že vzájemné vztahy druhou světovou válkou zatíženy ještě jsou (51%).
- Pozitivně ovlivňuje názor, že vzájemné vztahy již světovou válkou zatíženy nejsou, v obou zemích vzdělání a především v Německu zájem o dění v sousední zemi. Tento názor zastává 44% Němců a 56% Čechů s vyšším vzděláním a 50% Němců a 56% Čechů se zájmem o dění v sousední zemi.
- Jednoznačně pozitivní vliv na zastoupení názoru, že vzájemné vztahy válkou již nejsou zatíženy, má cestovní ruch. Zastává jej přibližně polovina jak Němců, tak Čechů, kteří vícekrát navštívili sousední zemi. Podíl názoru, že vztahy dosud zatíženy jsou, se přitom s cestováním nemění.
- Osobní poznání více Čechů nebo Němců působí také pozitivně, ale ne již tak jednoznačně jako v případě cestovního ruchu. Jestliže u obou zemí lidé se znalostí většího počtu sousedů zastávají z více jak poloviny názor, že vzájemné vztahy již zatíženy nejsou, pak v případě Němců je to jinak: u Němců vede znalost většího počtu Čechů častěji i k názoru, že vztahy válkou ještě zatíženy jsou, čímž se více přibližují podílu zastoupení tohoto názoru mezi českou populací.

2. Zájem Čechů a Němců o dění a vývoj v druhé zemi

- Vzhledem k počtu obyvatel a velikosti země je pochopitelné, že Němci (47%) se zajímají o dění v České republice méně než Češi (57%) o dění v Německu. Desetiprocentní rozdíl však s ohledem na velikost obou zemí nepokládáme za tak výrazný. O dění v České republice se zajímají více OST (69 %) než WEST (41%) a především obyvatelé Saska (76 %). Zájem obyvatel českého pohraničí o dění v Německu je na úrovni východních spolkových zemí (69%).
- Zájem o dění v Česku mají spíše Němci starší 45ti let (52%) než mladší ročníky (38%), zájem o Německo mezi Čechy roste s věkem, nejvyšší je ve věkové skupině 45 až 59 let (62%).
- Do zájmu o dění v sousední zemi se výrazně promítá celkový zájem Čechů i Němců o politiku. Kolem 60 % Čechů i Němců se zájmem o politiku sleduje se zájmem i dění a vývoj v druhé zemi, což hodnotíme jako vysoké číslo.
- Na zájem o vývoj a o dění v druhé zemi má výrazný vliv intenzita kontaktů obyvatel. Zájem o dění v Německu a obráceně v České republice má kolem 70ti % obyvatel, kteří vícekrát navštívili sousední zemi, a kolem 75ti % těch, kteří mají alespoň několik známých v druhé zemi.

3. Vzájemné návštěvy a osobní kontakty Čechů a Němců

- Alespoň jednou navštívila ČR polovina Němců a Německo skoro 80% Čechů. Vícekrát navštívili Českou republiku Němci z východních spolkových zemí a především Saska, kde intenzita vzájemného cestovního ruchu je na úrovni Čechů z pohraničních oblastí s Německem.
- Intenzita návštěv České republiky ze strany Němců je nejnižší u věkové skupiny do 29ti let, v ostatních věkových skupinách je poměrně vyrovnaná. I v případě Čechů je nižší dosavadní počet návštěv u nejmladší generace (která toho nestihla nacestovat tolik jako ti starší), naopak vícekrát Německo navštívili především Češi ve věku 45 až 59 let.
- Počet návštěv v obou zemích spíše než s věkem souvisí se vzděláním. Dosud Českou republiku nenaštívilo 59% Němců s nižším vzděláním, naopak alespoň jednou bylo 55% Němců s vyšším vzděláním. Z Čechů s nižším vzděláním bylo vícekrát v Německu 47%, s vyšším vzděláním 69%.
- Alespoň jednoho Čecha zná osobně více než čtvrtina Němců, alespoň jednoho Němce polovina Čechů. V rámci obou zemí nacházíme rozdíly mezi spolkovými zeměmi nebo příhraničními oblastmi. Ze sousedních spolkových zemí znají nějakého Čecha dvě pětiny Němců, z příhraničních oblastí ČR znají nějakého Němce dvě třetiny Čechů.
- Více Čechů a na druhé straně více Němců znají spíše muži než ženy. V případě Němců znají osobně Čechy spíše obyvatelé starší 45ti let (30%), v případě Čechů nejmladší věková skupina do 29ti let a dále obyvatelé ve věku 45-59 let (v obou případech 54%).
- Osobní kontakty jsou v úzkém vztahu se zájmem o dění v sousední zemi. Z Němců, kteří projevují zájem o dění v České republice, mají osobní kontakty s Čechy více než dvě

pětiny. Naopak z Čechů, kteří projevují zájem o dění v Německu, mají osobní kontakty s Němci dvě třetiny. Osobní znalost obou národů úzce souvisí s cestovním ruchem. Z Němců, kteří byli vícekrát v Česku, má osobní vztahy s Čechy skoro polovina, z Čechů, kteří byli vícekrát v Německu, dvě třetiny.

- Osobní znalost a blízké vztahy mezi obyvateli obou zemí se rozvíjejí především na základě pracovních kontaktů a cestovního ruchu (v obou případech kolem desetiny kontaktů populace v obou zemích) a pochopitelně i ze sousedství (5%). Přátelské osobní vztahy má s Čechy desetina Němců, s Němci pětina Čechů. Češi také poznávají Němce na dovolených v třetích zemích (10%), rodinné vazby s Němci uvádí desetina Čechů.
- Osobní známost s Čechy z práce mají nejčastěji Bavoři (21%), kteří také mají nejvíce vazeb ze sousedství obou zemí (11%). Z cest do České republiky osobně znají Čechy především Sasové (19%) a vůbec Němci z východních spolkových zemí (17%). Jejich vzájemné poznávání z cest do druhé země je na úrovni Čechů žijících v pohraničí. Němci patří do okruhu přátel pětiny Čechů a třetiny Čechů z pohraničí, kteří také uvádějí nejčastější rodinné vztahy s Němci (17%).

4. Výroky, charakteristiky přisuzované Čechy a Němci sousední zemi

- Respondentům v obou zemích bylo předloženo devět výroků jako charakteristika druhé země. Měli z nich vybrat ty, které sousední zemi dobře vystihují, přičemž mohli vybrat libovolný počet výroků.
- Z výsledků je na prvý pohled patrná odlišná výchozí pozice hodnocení obou zemí v Evropě. Německo v očích Čechů se vykresluje jako významná a moderní země s vysokou životní úrovní. Česká republika je v očích Němců turisticky zajímavá a pohostinná země vhodná také k ekonomické spolupráci.
- Přes odlišný přístup obou zemí v migrační politice je zajímavé, že Německo jako světu otevřenou zemi hodnotí jen čtvrtina Čechů, Českou republiku tak hodnotí pětina Němců.
- Vysoká životní úroveň Německa je mezi charakteristikami suverénně na prvním místě, sousedům ji přisuzují především Češi z pohraničí. O modernosti země a především vlivu Německa nemá pochybnosti polovina Čechů nezávisle na vzdálenosti od hranice.
- Charakteristiku „moderní země“ České republice připisují výrazně častěji obyvatelé východních než západních spolkových zemí, ani zde však nedosahuje dvou pětín výběru.
- Pohostinnost připisují Čechům především obyvatelé východních spolkových zemí, pro které je Česká republika také zajímavou turistickou oblastí. Pohostinnost a především turistická zajímavost České republiky je výrazně méně označována obyvateli západních spolkových zemí.
- Nejméně často vybírají Češi mezi charakteristikami Německa parametr turistické zajímavosti a především pohostinnosti. Platí to jak v případě celé populace, tak obyvatel příhraničních oblastí.
- Charakteristice národní hrdosti je třeba věnovat samostatnou pozornost: formulaci „Vyhraněná národní hrdost“ totiž nemůžeme jednoznačně ztotožňovat s nacionalismem

či přehnaným národovectvím, a pravděpodobně ani nemá u obyvatel obou zemí stejné konotace. Přesto ji můžeme považovat za spíše zápornou charakteristiku (jediná, která byla nabízena).

- Vyhraněnou národní hrdost připisují Němci Čechům častěji než Češi Němcům, především Němci z východních spolkových zemí (více než polovina z nich). Četnost výběru výroku stoupá jak mezi Čechy, tak mezi Němci s věkem, v případě Němců je její výběr většinový u těch, kteří se zajímají o dění a vývoj v České republice, a u těch, kteří znají více Čechů. Podobně je tomu i mezi Čechy s tím, že výběr charakteristiky je nižší, vždy menšinový. O příčinách či souvislostech výběru výroku nechceme spekulovat: je však zřejmé, že i tato oblast patří do problematiky česko-německých vztahů a bude zasluhovat náležitou interpretaci.

5. Evropská unie, Rusko a uprchlická krize

- Evropská unie jako téma je zajímavá tím, že o ní Němci uvažují ve výraznějším odstínu: jejich výroky jsou silnější jak v pozitivním, tak i v negativním smyslu. Češi vybírají méně příznivých, ale také méně záporných hodnocení, jakoby se drželi blíže průměru. V obou zemích pozorujeme, že ochota odpovídat na negativní odpovědi je spontánně silnější než na ty pozitivní.
- Nejvíce nepříznivých hodnocení práce EU nacházíme ve skupině „OST“, naopak nejmenší negativa u ní spatřuje skupina „WEST“. Česká republika je někde mezi nimi.
- V odpovědi na otázku, zda dávají přednost národnímu nebo evropskému řešení, preferují Němci mnohem častěji než Češi celoevropská řešení. Obě země se však shodnou na pořadí: na prvním místě uvádějí z hlediska evropských kooperací společnou zahraniční a bezpečnostní politiku.
- Z hlediska mladé generace pak je v obou zemích dominantní varianta, že Evropská unie zlepšuje vyhlídky mladých lidí do budoucna.
- Dobré vztahy s Ruskem vidí jako důležité obyvatelé obou zemí. Mírně častěji tuto odpověď najdeme u Němců, především pak v kategorii respondentů „OST“.
- V otázce uprchlické krize je základní rozložení odpovědí v obou zemích totožné. Částečnou nedůvěru k tomu, že EU najde řešení situace v Evropě, vyjadřuje nadpoloviční většina obyvatel v Německu i v České republice – častěji Němci než Češi, kteří se však příliš neliší od podílu v souboru „OST“.
- Na otázku, zda mají dotazovaní důvěru ve správné reakce vlády právě na výzvy spojené s uprchlickou krizí, se v obou zemích objevuje shodná reakce. Alespoň částečnou důvěru vyjadřuje své vládě cca 70% obyvatel v Německu i v České republice.

6. Shrnutí

Česko-německé vztahy obecně

- V obecném hodnocení vztahů mezi oběma zeměmi je z analyzovaných dat patrné, že v případě Čechů je pravděpodobně dominantním faktorem hodnocení „obecné“ mínění. Naopak v případě Němců je to „osobní“ zkušenost. Důvodem může být objektivně daný rozdíl mezi oběma zeměmi. Každá z nich dává rozdílnou prioritu tématu česko-německých vztahů v politice, a tím se téma prezentuje i v rozdílné míře v médiích. Pokud budeme považovat Němce se zájmem o politiku a o dění v ČR za referenční skupinu, má hodnocení vztahů jako „dobrých“ největší podíl (48%) u odpovědí Němců se zájmem o politiku a u nadpoloviční většiny (59%) Němců, kteří se zajímají o dění a vývoj právě v České republice. Přesvědčení o dobrých sousedských vztazích tedy roste nejen na základě osobních a cestovních kontaktů, ale i zprostředkovaně působením na lidi se zájmem o politiku a se zájmem o sousední zemi.
- Problémem je, že zájem o dění v Německu i v České republice mají v obou případech spíše starší lidé a hlavně ti, kteří mají více vzájemných kontaktů. Na důležitost osobních kontaktů a návštěv pro formování zájmu o druhou zemi ukazuje výrazný rozdíl mezi OST a WEST. Rozdílná míra kontaktů rozděleného světa druhé poloviny minulého století umožnila OST navazovat s obyvateli českých zemí více kontaktů, což se ukazuje v našich výsledcích i dnes, 25 let po pádu Berlínské zdi. Jako úkol se nám zde jeví oslovit především mladou a střední WEST generaci do 45 let a vzbudit u ní zájem o dění v ČR a o kontakty s občany České republiky.
- Zajímavá je podobná míra překonávání traumatu druhé světové války v obou zemích. Přes (opět) vyšší zastoupení odpovědi „nevím“ v německém souboru se vzájemné poměry názoru, že vztahy jsou ještě zatíženy a názoru, že již zatíženy nejsou, v obou zemích vyrovnávají. Zatíženost minulostí nemusí mít v obou souborech zcela stejné kořeny. Výsledky nicméně napovídají, že na rozdíl od hodnocení celkových vztahů je v hodnocení vlivu minulosti důležitým činitelem zprostředkované obecné mínění, a to jak v případě Čechů, tak i u Němců.

Jak vidí Němci Českou republiku a jak vidí Češi Německo

- Výrazně odlišné postavení obou zemí v Evropě a ve světě si jasně uvědomují obyvatelé obou zemí. Je tomu tak i v případě životní úrovně či hodnocení modernosti země. Dnes považuje Českou republiku za dobré místo k podnikání třetina Němců, přibližně polovina Němců přisuzuje České republice turistickou zajímavost a pohostinnost. Z ostatních testovaných výroků pro německou veřejnost Česká republika nic jiného nenabízí.
- Německo je pro Čechy synonymem vysoké životní úrovně, přisuzují mu velký vliv a modernost. Německo však pro Čechy není turisticky zajímavou či světu otevřenou zemí a nespojují si s ním ani pohostinnost.

- V obou zemích vidíme, že veřejnost poměrně často tomu druhému přisuzuje „vyhraněnou národní hrdost“, přičemž Němci ji přisuzují častěji Čechům než naopak. Na to, že se nemusí jednat pouze o zatíženost předsudky a stereotypy, poukazuje zjištění, že tuto vlastnost připisují druhému národu v obou případech silněji ti, kteří mají četnější cestovní či osobní kontakty s obyvateli druhé země.
- Problematiku vzájemných vztahů Čechů a Němců je třeba hlouběji propojit s postoji Čechů k Evropské unii. V posledních letech se vztah Čechů k EU výrazně změnil a oslabil, přičemž důvody této změny nejsou dodnes úplně jasné. Je důležité poukázat na skutečnost, že právě česko-německé vztahy mohou být důležitou branou k opětovnému posílení podpory evropské integrace v ČR.

7. A jak se jeví spolupráce v EU ve světle dlouhodobých průzkumů STEM?

- Vztah České republiky a Německa prošel v minulých letech zátěžovou zkouškou komplexní politické agendy (složitá krize v eurozóně, jaderná energie vs. šetrné obnovitelné zdroje pro Evropu, a především při jednání o agendě migrace). Pochybnosti české veřejnosti vůči institucím EU jakoby se promítly i do pochybností o další roli Německa v evropské integraci.
- Jako garanta politické stability v Evropě ho totiž v roce 2016 viděl menší počet respondentů v České republice než v roce 1995 (z hodnoty 50% klesla na 44%, sečteme-li kladné odpovědi). Obdobně oslabilo přesvědčení, že hlavním zájmem Německa je silná Evropská unie, která dokáže zajistit prosperitu i hospodářsky slabším a menším zemím (v r. 1995 to bylo 55%, resp. dnes vidíme pokles na 45%). Jakoby česká veřejnost zaváhala?
- Na druhou stranu však pozorujeme právě opačný trend. Podle našich poznatků veřejnost soudí, že Německo by mělo v každém případě převzít větší odpovědnost za vývoj v Evropě (v roce 1996 tak odpovědělo 43%, zatímco v roce 2016 mluví v tomto smyslu již 52% hlasů). Doporučujeme tedy právě v agendě evropské spolupráce výrazně rozšířit dialog a pozvat do něj nejen politické strany, ale i odbory, občanskou společnost a nejširší veřejnost.

V Praze 27. ledna 2017